

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview: "In de geschiedenis kun je niet selectief winkelen." Interview met Judith Pollmann

Auteurs: Tinka de Haan en Nina Saelmans

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 42.3, pp. 40-43.

© 2020 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

"IN DE GESCHIEDENIS KUN JE NIET SELECTIEF WINKELEN"

INTERVIEW MET JUDITH POLLMANN

Tijdens een onderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse Republiek kom je vroeg of laat onvermijdelijk het werk van Judith Pollmann (54) tegen. Werkzaam aan de Universiteit Leiden wordt haar naam tevens gekoppeld aan grootschalige projecten, tentoonstellingen en televisieprogramma's over de Tachtigjarige Oorlog.

Tinka de Haan en Nina Saelmans

De naam van Judith Pollmann is in binnen- en buitenland te vinden in talloze onderzoeken die te maken hebben met de vroegmoderne Nederlandse geschiedenis. Zij heeft vooral veel onderzoek gedaan naar en geschreven over de Tachtigjarige Oorlog, de strijd tussen Spanje en de opstandige Nederlandse gewesten. Pollmann houdt zich tijdens deze onderzoeken veelal bezig met egodocumenten: dagboeken, brieven, aantekeningen etc. Op deze manier wordt geschiedenis 'menselijker'.

Met een flink repertoire onderzoeken is het een aanzienlijke opgave om te benoemen welk van deze haar het meeste is bijgebleven. Uiteindelijk noemt ze het eerste project waar ze met een team aan gewerkt heeft. 'Dat ging over herinneringen aan de Tachtigjarige Oorlog. Toen ontdekte ik hoe ontzettend

leuk het is om samen met anderen onderzoek te doen. De meeste historici van mijn generatie zijn opgeleid als solisten, maar sinds dit samenwerkingsproject heb ik veel meer van dit soort projecten samen met andere historici gedaan.' Dat Pollmann juist dit onderzoek noemt als meest interessant, vindt ze zelf opvallend. In de jaren negentig is ze naar Engeland vertrokken, juist om dit soort samenwerkingsprojecten te vermijden: 'In die tijd waren het vooral onderzoeken die je toegewezen kreeg en moest uitvoeren om een gat in de historiografie te vullen. Dat vond ik gewoon niet zo interessant. Ik wil graag een vraag oplossen. Nu ben ik zelf de baas en is het mijn eigen idee, misschien dat ik het daarom leuk ben gaan vinden', besluit ze lachend.

Wat Pollmann met haar laatste paar onderzoeken vooral poogt te doen, is het beeld over de Tachtigjarige Oorlog bijstellen. Tot diep in de twintigste eeuw

Judith Pollmann

heeft Nederland, vooral aan zichzelf, het verhaal van de Tachtigjarige Oorlog verteld als een heroïsche strijd tegen de Spanjaarden. Historici nemen van deze versie van het verhaal de laatste decennia steeds meer afstand, wat een versplinterd en complex beeld over de Tachtigjarige Oorlog oplevert.

Volgens Pollmann is nu het moment aangebroken waarop dit versplinterde beeld weer met nieuwe informatie aan elkaar kan worden gesoldeerd. Door recente onderzoeken is bijvoorbeeld duidelijk geworden dat de financieringswijze van de opstandelingen ten tijde van de oorlog een van de belangrijkste redenen was dat zij het zolang volhielden tegenover het professionele Spaanse leger. Deze informatie is nu alleen nog niet verweven met de heersende discours: 'Gepubliceerde werken over de Tachtigjarige Oorlog zijn voornamelijk overzichten van wát er is gebeurd. Maar

dat een groep opstandelingen zich tachtig jaar wist te handhaven en dat er vervolgens uit die strijd ook nog eens een bloeiende Republiek naar voren kwam is ronduit wonderlijk. Hoe dat kon gebeuren en waarom het zo lang moest duren, dát moet maar eens verteld worden.'

TACHTIGJARIGE OORLOG

De interesse in de Tachtigjarige Oorlog is bij Pollmann al heel vroeg ontstaan. Een docent op school stuurde haar door Haarlem om de oude stad te ontdekken, waarna het enthousiasme voor geschiedenis werd aangewakkerd. De specifieke periode van de zestiende en zeventiende eeuw is Pollmann aan gaan spreken door een roman van Louis Paul Boon over het begin van de Tachtigjarige Oorlog, waarin duidelijk werd gemaakt hoe vreselijk onrechtvaardig het leven in deze tijd geweest zou zijn. Dit inspireerde haar echt iets met deze tijd te gaan doen:

'Op school schreef ik al werkstukken over de anabaptisten in Münster. Ook ben ik toen aan de slag gegaan met mijn eerste egodocument, een dagboek van een man die het beleg van Haarlem had meegemaakt. Ik kan niet zeggen dat ik er veel van begreep, maar het interesseerde me wel.'

In eerste instantie begon Pollmann aan de opleiding Geschiedenis met als doel journalist te worden, maar haar interesse in geschiedenis voerde steeds meer de boventoon. Geweldig vond ze het, om bezig te zijn met discussies van historici uit het verleden. Aanvankelijk wilde Pollmann zich specialiseren in de Middeleeuwen, maar toen er door omstandigheden even geen vakken werden aangeboden in deze periode volgde ze wat hoorcolleges over de vroegmoderne tijd:

het moet uiteindelijk wel altijd antwoord geven op grotere vragen, het moet altijd ergens naartoe.'

EMOTIES OVER HET VERLEDEN

Steeds meer mensen laten zich uit over de Nederlandse geschiedenis zonder hiervoor doorgeleerd te hebben. 'Mensen kunnen heel emotioneel reageren op het vaderlands verleden. Maar vaak zitten die emoties vast aan ontzettend verouderde, soms zelfs onjuiste, verhalen.'

Op zich is dat natuurlijk geen probleem, maar wanneer mensen deze verhalen vervolgens gebruiken om een mening te vormen over het heden, kan het wel problematisch worden, gelooft Pollmann. De verhalen waarmee deze emoties en meningen gevormd worden moeten dan natuurlijk wel juist zijn: 'Het

"NU BEN IK DE BAAS, MISSCHIEEN DAT IK HET DAAROM ZO LEUK BEN GAAN VINDEN."

'En daar ben ik eigenlijk gewoon blijven hangen.'

Toch ziet ze zichzelf niet per definitie als een specialist van de vroegmoderne tijd. In eerste instantie ziet ze zichzelf eerder als religiehistoricus. Met haar grootmoeder had ze veel gesprekken over het katholicisme: 'De generatie van de baby boomers viel in één klap van zijn geloof af, een hele schok voor mijn oma. Al haar waarheden werden ineens bij het vuilnis gezet. Toch stond zij wel open voor verandering en dacht hier veel over na. Dat heb ik altijd interessant gevonden.' Uiteindelijk stelde Pollmann vast dat ze meer geïnteresseerd is in veranderingen dan in religie, hoewel die twee zaken in de vroegmoderne tijd wel vaak hand in hand gaan. 'Hoe gaan mensen met grote veranderingen om? Ik begin klein maar

is de taak van de historici om die verhalen continu met een kritische blik te blijven bekijken en aan te passen waar nodig.'

Dat die aanpassingen vernieuwing nodig zijn wordt bijvoorbeeld duidelijk wanneer we kijken naar de discussie over de Gouden Eeuw. Hoewel de term in de jaren negentig ontzettend bruikbaar was om de interesse in vaderlandse geschiedenis te vergroten, is lange tijd enkel het positieve verhaal over deze periode verteld. Maar de Gouden Eeuw was óók de eeuw van slavenhandel en koloniale overheersing. Dat er vervolgens kritiek ontstaat op de keuze deze eeuw als Gouden Eeuw aan te duiden, is volgens Pollmann dan ook niet vreemd. 'In de geschiedenis kun je niet selectief winkelen. Voor het verhaal van de Gouden Eeuw is lange tijd enorm selectief gewinkeld. Wanneer je aan dit verhaal

"WANNEER JE ALS LAND JE IDENTITEIT OPHANGT AAN EEN EENZIJDIG HISTORISCH VERHAAL, MOET JE NIET GEK OPKIJKEN WANNEER HIER OP DEN DUUR FELLE KRITIEK OP GELEVERD WORDT."

vervolgens als land je identiteit ophangt, is het natuurlijk niet gek dat daar op den duur ook felle kritiek op geleverd wordt.'

DE OORLOG VOOR TIJDGENOTEN

Een andere term waarover in het verleden veel discussie is geweest, is die van de Tachtigjarige Oorlog. 'Tijdens mijn opleiding werd mij verteld dat "De Nederlandse Opstand" een veel betere term zou zijn dan "De Tachtigjarige Oorlog". De redenering was dat de oorlog in 1565 en de oorlog in 1620 qua karakter en problemen zó van elkaar verschilden, dat je deze eigenlijk niet als één oorlog kon zien.'

Ondanks deze aangeleerde terminologie, spreekt Pollmann in haar eigen werk wel over de Tachtigjarige Oorlog. Uit veel egodocumenten blijkt namelijk dat tijdgenoten dit ook doen. 'Uiteindelijk ben ik van mening dat er wel degelijk een Tachtigjarige Oorlog was, omdat de oorlog in de ogen van tijdgenoten tachtig jaar duurde. Het is heel interessant om te zien dat iets wat door de jaren heen enorm van karakter veranderde, voor mensen die ermee bezig waren, nog steeds dezelfde oorlog was.'

TWEEHONDERD EERSTEJAARSTENTAMENS

Dat de oorlog zo'n enorm lange periode beslaat, zorgt bij veel historici voor moeilijkheden. Veel van hen dwalen tijdens hun onderzoek af omdat ze zich vastbijten in één specifieke gebeurtenis

uit die tachtig jaar.

'Ik ben bewust eerst een hoorcollegereeks gestart over de Tachtigjarige Oorlog. Daar heb ik veel van mijn eigen vragen en ideeën, waar ik zelf nog niet zeker van was, mee naar toegenomen. Studenten bleken het ontzettend leuk te vinden om hiermee bezig te zijn en er hun mening over te geven. Daarnaast kon ik op deze manier niet te lang stil blijven staan bij bepaalde aspecten. Na twaalf weken hebben de studenten een tentamen en dan moet de hele oorlog behandeld zijn.'

Pollmann zou zich haar historische carrière dan ook niet zonder doceren kunnen, en willen, voorstellen. 'Wanneer er een goede balans is tussen onderwijs en onderzoek, is het heerlijk om met studenten te werken. Alleen die tweehonderd eerstejaarstentamens op je bureau, dat valt altijd weer tegen!' ■